

ישראל שעלו להר סיני*

הרב יהושע ויצמן

פתיחה – שאלות בלימוד המדרש
עיון בפסוקים
ביאור המדרש
"וגם בך יאמינו לעולם"
"ושמעון למיינוקא מה דהוא בעי?"

רבי יוחנן פתר קרייה בישראל בשעה שעלו להר סיני. למלך שמבקש ליקח לו אשה בת טובים ובת גנוסים. שלח אצלה שליח, דבר לה, אמרה: איני כדאית לשפחתו, אלא רצוני לשמוע מפיו. כיון שחזר אותו השליח אל המלך היו פניו שוחקות ושיחותיו אינן נשמעות למלך. המלך שהיה פקח, אמר: זה פניו שוחקות – דומה שקבלה עליה, ושיחותיו אינן נשמעות לי – דומה שאמרה רצוני לשמוע מפיו. כך ישראל היא בת טובים, השליח זה משה, המלך זה הקב"ה, בשעה ההיא יִיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעַם אֶל ה', ומה תלמוד לומר יִיָּגֵד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעַם אֶל ה', אלא על ידי שנאמר: יִהְיֶה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעֵנָן בְּעִבּוֹר יִשְׁמַע הָעַם בְּדַבְרֵי עַמְךָ וְגַם בְּךָ יִאֱמִינוּ לְעוֹלָם – ויגיד משה את דברי העם אל ה', אמר ליה: כך תבעו, אמר ליה: ושמעון למיינוקא מה דהוא בעי (ושומעים לתינוק מה שהוא מבקש?!). ר' פנחס בשם ר' לוי אמר: מתלא אמר, דנכית ליה חזינא חבלא מדחיל ליה (המשל אומר: מי שהכיש אותו נחש, אפילו חבל מפחיד אותו). כך אמר משה: אתמול על ידי שאמרת לי לֹא יִאֱמִינוּ לִי, נטלת את שלי מתחת ידיהם, עכשיו מה אני עושה להם. תני רבי שמעון בן יוחאי: כך תבעו, אמרו: רצוננו לראות כבוד מלכנו. ר' פנחס בשם רבי לוי: גלוי היה לפני הקב"ה שעתידים ישראל להמיר כבודו באחר, שנאמר וְיִמְדוּ אֶת פְּבֹדִס, שלא יהו אומרים אלו הראנו את כבודו ואת גדלו היינו מאמינים לו, ועכשיו

* מתוך הספר 'רבה אמונתך', שיראה אור בקרוב בהוצאת 'הב הארץ' שעל יד ישיבת מעלות.

שלא הראנו כבודו ואת גדלו אין אנו מאמינים לו, לקיים מה שנאמר
 'ואל תבוא במשפט את עבדך'.

פתיחה - שאלות בלימוד המדרש

במדרש הראשון לפסוק "יִשְׁקֶנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ" אומר ר' יוחנן שיבסיני נאמרה', ומדרש זה מרחיב את היריעה בביאור העניין. אולם, השוואה זו מעוררת שאלה, שכן כאן לא נכתב: 'ר' יוחנן פתר קריא בסיני', אלא 'פתר קריא בישראל בשעה שעלו להר סיני', ויש לעמוד על משמעות השינוי.

עוד יש לשאול על דברי ר' יוחנן: 'בישראל בשעה שעלו להר סיני', והרי ישראל כלל לא עלו להר סיני, וכתוב מפורש אומר¹: "הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקִצְהוּ"!!

ר' יוחנן מביא משל לביאור דבריו, ודבר זה דורש הבנה בכמה מישורים. ראשית, יש להבין מה מוסיף המשל להבנת דבריו. ועוד, יש להתבונן במשל עצמו, ולהבין את הסיפור המסופר בו. האשה דורשת לשמוע את הצעת הנישואין מפי המלך ולא מפי השליח. מדוע? האם אינה מאמינה לשליח? אין זה מסתבר. מדוע, אם כן, אין האשה מסתפקת בשליח? ושאלה נוספת. כשהשליח חוזר אל המלך, "שיחותיו אינן נשמעות למלך". יש להבין ביטוי זה - מדוע שיחותיו אינן נשמעות, ומה בא ללמד עניין זה, והרי השליח לא דיבר כלל, ויותר נכון לומר שאינו יכול לומר למלך את דברי האשה?!

עיון בפסוקים

כפי שנאמר בקצרה במדרש, דברי ר' יוחנן בנויים על הפסוקים בספר שמות פרק י"ט, המתארים את ההכנות למעמד הר סיני ולהתגלות ה' אל בני ישראל.

בתחילה מתוארת שליחותו של משה אל בני ישראל, בה מוסר משה לעם את דברי הברית שה' כורת עימם:

וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו ה' מִן הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְּפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי: וְעַתָּה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהֵייתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָל הָאָרֶץ. וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֵת כִּהְנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

¹ שמות י"ט, י"ב.

בהמשך מתואר ביצוע השליחות, והענותו של העם לדברי ה':

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשָּׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה': וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה
 וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל ה'.

לבסוף מופיעה תשובת ה' למשה:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֲנֵנּוּ אֲנֹכִי בָּא אֵלַיךְ בְּעֵב הֶעָנַן בְּעָבוּר וְשָׁמַע הָעָם
 בְּדִבְרֵי עַמְקֶךָ וְגַם בְּךָ יֵאמְרוּ לְעוֹלָם וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל ה'.

סיום הפסוק האחרון קשה להבנה. הרי ישראל לא אמרו למשה דבר מאז שהשיב משה את דבריהם לה', ואם כן מה מסר משה לה'? כך שואלים חז"ל במכילתא²:

וַיִּגַּד מֹשֶׁה. וכי מה אמר המקום למשה לאמר לישראל או מה אמרו
 לו ישראל למקום.

עוד יש להבין בפסוקים המובאים לעיל, מהו ההבדל בין "וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי
 הָעָם", ובין "וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם"?

ביאור המדרש

נראה, שהאמירה הכפולה של משה לה', בלא שמופיעים דברי העם בינתיים, לימדה את ר' יוחנן שישינם שני מישורים בקשר בין ישראל לה' ובשליחותו של משה. המשל שמביא ר' יוחנן מבאר את העניין.

מדוע האשה רוצה לראות את המלך עצמו ואינה מסתפקת בשליח?

כישדכן, אמרה האשה לשליח שהשידוך אינו מוצלח. מה לו למלך עם אשה פשוטה?! אם בכל זאת רוצה המלך באשה, אין דרך לעשות זאת אלא על ידי היכרות בלתי אמצעית, בקשר של חיים, ולא ב'שידוך'.

הסיכוי היחיד לקשר בניי לבין המלך, אומרת האשה לשליח, הוא בדרך של מפגש פנים אל פנים - אז הקשר שנוצר הוא קשר של חיים, שאינו תלוי בשכל ובשיקול הדעת, אלא נמצא במישור עליון יותר. בצורה כזו יכול להיווצר קשר פנימי ועמוק, שלא זו בלבד שהוא מחפה על 'חוסר התאמה' מצד הנתונים השכליים, אלא שקשר זה הופך כל נתון לנימה נוספת בעבותות האהבה.

כשחזר השליח עם פנים שוחקות הבין המלך שהשליחות נעשתה, והאשה רוצה להינשא לו, אלא שאמירה מפורשת של השליח לא היתה. אמנם אמר השליח את דבריו בפניו השוחקות, אלא שאין זו שיחה נשמעת. מכאן הבין המלך

² פרשת "בחודשי", בי'.

שרצונו אמנם התמלא - אך לא באמצעות שליח 'שדכן', ועליו לפגוש את האשה פנים אל פנים.

ומכאן לנמשל.

אף בקשר בין ישראל לקב"ה, המתגלה במתן תורה, יש שתי בחינות. יש בחינה של קשר מתוך שישראל מקיימים תורה ומצוות, כעבדי המלך ומקיימי גזירותיו. זהו קשר שנוצר מתוך 'התאמת הנתונים', וזהו תוכנה של 'הצעת הנישואין' הנמסרת לעם ישראל על ידי משה, השליח. אולם, כפי שמשמע מהמשך הפסוקים, בני ישראל אינם מסתפקים בבחינה זו בלבד, ואומרים 'איני כדאית לשפחתו'. אילו מקור הקשר הוא רק מצד העבדות, מצד הרובד המעשי - אין אנו ראויים לכך ואין אנו מוכנים לכך. בני ישראל שואפים למדרגה של קשר של חיים, שאיננו תלוי בצד השכלי, ומקורו הוא נשמתו. זהו קשר הנובע ממהותם של ישראל, שהם בני אברהם יצחק ויעקב, ולא רק מצד המעשים החיצוניים.

כשמשה שב אל ה' עם דברי העם, הוא כאותו שליח ששב מן האשה - שליחותו נעשתה, אך לא על ידו אלא על ידי האשה עצמה. על כן משה איננו אומר לה' את דברי העם, אלא רק משיב את הדברים. משה בא אל ה' עם דברי העם, אך 'שיחותיו אינן נשמעות למלך', הוא אינו אומר לה' את דברי העם, כיון שלא מצד שליחותו הסכים העם לדברי ה', אלא מתוך רצון למפגש בלתי אמצעי עם ה'.

לאחר שה' אומר למשה במפורש: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם", ובמילים אלה חוזר ה' על כך שמשה הוא השליח, משה אומר לה' את הדברים במפורש: "ויגד משה את דברי העם אל ה'". משה אומר לה' שהעם רוצה התגלות של ה' - בלא שליח.

ואכן, הפסוקים הבאים מבטיחים לעם דבר זה, שכן מיד אומר ה' למשה שיכין את העם ליום השלישי, "כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני". אף מתיאור המעמד עצמו ניתן ללמוד שה' קיבל את בקשתם של ישראל. הפתיחה לעשרת הדברות מובאת בכתוב כך³:

וירד משה אל העם ויאמר אליהם:

וידבר אליהם את כל הדברים האלה לאמר.

כלומר, ה' דיבר את כל הדברים האלה כשמשה היה עם העם, ומשה לא שימש כשליח לדבר ה'⁴.

³ שמות י"ט, כ"ה, ושמות כ', א'.

⁴ לכל הדעות שמע העם לפחות חלק מן הדברות "מפי הגבורה", ואף אם לבסוף ביקש העם שמשה יהיה שליח להביא את דבר ה', הרי שהתגלות ה' הראשונית היתה בלתי אמצעית, ללא שליח, כביטוי לקשר הנשמתי שבין ישראל לקב"ה.

הבנה זו מבארת את המדרש על בוריו, ומיישבת את השאלות שהעלינו בפתיחה. ר' יוחנן מתבסס על הכפילות בפסוקים, ולומד מכאן על שתי בחינות בקשר שבין ישראל לקב"ה: הקשר השכלי וקשר של חיים⁵.

ר' יוחנן אינו בא לתאר את מעמד הר סיני, אלא לבאר את עניינם של ישראל בשעה שעלו להר סיני. ר' יוחנן בא ללמד את מעלתם של ישראל שהתגלתה במעמד הר סיני, את הקשר הפנימי-נשמתי שבין ישראל לאביהם שבשמים, ועל כן 'פתר קריא בישראל', ולא 'בסיני'.

מובן אף הביטוי 'בשעה שעלו להר סיני'. רגליהם של ישראל אכן עמדו תחת ההר ולא על ההר, אך המדרש מדבר על רובד פנימי יותר - על נשמותיהם של ישראל, והנשמות היו על הר סיני, והתקשרו בקשר פנימי עם הקב"ה בהתגלותו אליהם.

הסיבה שר' יוחנן אמר את דבריו על ידי משל, קשורה להבנת עניינו של המשל. המשל מקרב להשגתנו ולעולם המושגים שלנו עולמות רחוקים ונסתרים מעינינו. קשר ישראל והקב"ה הוא דבר עליון, שכדי להבינו יש להמשילו לקשר המלך והאשה, שהוא דבר הנתפס בהשגתנו, ומתוך הבנת הקשר בעולם הקרוב אלינו, נוכל להבין את הצורה בה פועלים הדברים בעולמות עליונים יותר, מתוך הבנה שעולמות שונים פועלים בצורה דומה.

מובן גם ההבדל בין קשר שנוצר על ידי שליח, שזהו קשר הנמדד ברובד השכלי, לקשר שנוצר ממפגש חי, פנים אל פנים, שאיננו נמדד בכלי השכל והוא קשר של חיים, הנמצא מעל לסברות הרציונליות.

הביטוי 'שיחותיו אינו נשמעות למלך' כוונתו, שהשליחות נעשתה, אך לא מצד השליח, אלא מצד רצונה של האשה בקשר בלתי אמצעי עם המלך. השליח מוסר את דבריו, אך בצורה שאינה נשמעת למלך, אלא מובנת מהתנהגותו.

"וגם בך יאמינו לעולם"

כפי שראינו, ר' יוחנן מבין שהכפילות בפסוקים בדברי משה אל ה' מלמדת על שתי בחינות בקשר שבין ישראל לקב"ה. אם כן, הפסוק המופיע בין שתי אמירותיו של משה, שייך לבחינה הראשונה, של קשר ישראל והקב"ה באמצעות שליח: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם".

⁵ הבנה זו מיישבת את שאלת המכילתא על הפסוק: "וישב משה את דברי העם אל ה'". וכי צריך היה משה להשיב?!! אין כוונת התורה לומר שמשה היה צריך להשיב דברים לה'. בדרך סיפור הדברים מלמדת אותנו התורה על תפקידו של משה כשליח לקשר בין ישראל לקב"ה, ומהדרך בה משה ממלא את שליחותו ניתן ללמוד על בחינות שונות בקשר זה.

כך עולה מדברי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה⁶:

משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי, שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף. אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע את המצריים – קרע את הים והצלילן בתוכו, צרכנו למזון – הוריד לנו את המן, צמאו – בקע להן את האבן, כפרו בו עדת קרח – בלעה אותן הארץ, וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו, במעמד הר סיני, שענינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים, משה משה, לך אמור להן כך וכך. וכן הוא אומר: 'פְּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם'. ונאמר: 'לא את אֲבֹתֵינוּ כָּרַת ה' אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת'. ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי, שנאמר 'הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַבַּיִן בְּעֵבֹר יְשַׁמְעֵ הָעַם בְּדַבְרֵי עַמְדָּה וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם', מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.

הרמב"ם רואה בפסוק זה הוכחה לנבואתו של משה. כלומר, על פי פסוק זה מעמד הר סיני קושר בין ישראל לקב"ה באמצעות שליחותו של משה, כפי שראינו. בחינה זו של הקשר קיימת ועומדת, אלא שנוספה עליה בחינה פנימית ועמוקה יותר, של קשר עצמי, נשמתי, ללא צורך בשליח, הנובע ממעלתם של ישראל.

יִשְׁמְעוּן לְמִיִּנוּקָא מַה דְּהוּא בְּעִיָּי?

בהמשך המדרש מופיעים ביאורים נוספים למקור הבקשה המיוחדת של ישראל, לשמוע את התורה מפי הקב"ה בעצמו.

מדרש דומה מופיע בשמות רבה⁷, ועיון במדרש שם מלמדנו כיצד להתבונן במדרש אצלנו:

דבר אחר 'פי ה' יתן חֲכָמָה, אתה מוצא בשעה שעמדו ישראל על הר סיני לקבל את התורה היו מבקשים לשמוע הדברות מפי הקב"ה. אמר ר' פנחס הכהן בן חמא: שני דברים שאלו ישראל מן הקב"ה, לראות דמותו ולשמוע מפיו הדברות, כמו שכתוב 'שִׁקְנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ'. אמר ר' פנחס הכהן בן חמא: שומעין לְשׁוֹטָה מַה שְּׁהוּא מִבְּקָשׁ?! אלא שהיה צפוי וגלוי לפני הקב"ה שעתידין ישראל אחר

⁶ פרק ח' הלכה א'
⁷ פרשה מ"א, ג'.

ארבעים יום לעשות העגל, אמר הקב"ה: אם איני שומע להם עתידין הם לומר: לא תבענו ביד משה אלא שיראנו הקב"ה דמותו וידבר עמנו, אמר הקב"ה: שלא יהא להם פתחון פה לומר שמפני שלא שמענו מפיו ולא ראינו דמותו לפיכך עשינו לנו אלהים, אלא מה אעשה הריני מראה להם דמותי ומדבר עמהם פה אל פה, כמה דאת אמר וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמְרָא, הוּי זְכִי ה' יִתֵּן חֶקְמָה, וְיִתֵּן אֶל מֹשֶׁה, הוּי מִפִּי דְעַת וְתִבְוֹנָה, שנתנה להם תורה מפיו של הקב"ה.

מהמדרש כפי שמופיע בשמות רבה מובן, שהשאלה: 'שמעון למיינוקא מה דהוא בעי?', איננה המשך של המשל שמביא ר' יוחנן, אלא ענין חדש - מדוע ה' נענה לבקשתם של ישראל? הרי מלכתחילה לא כך עלה במחשבה להיעשות, ומדוע בקשתם של ישראל משנה, כביכול, את כוונתו של הקב"ה? על כך מופיעות במדרש אצלנו שתי תשובות.

התשובה הראשונה, מופיעה בצורה ברורה יותר בשמות רבה: 'צפוי וגלוי לפני הקב"ה שעתידין ישראל אחר ארבעים יום לעשות העגל...'. גם בלא להיכנס לסוגיה הפילוסופית בעניין ידיעה ובחירה, זוהי תשובה שקשה להבינה. האם כל עניינו של מעמד הר סיני הוא בשביל חטא העגל שיבוא אחריו? האם כבר במעמד כה נשגב ידועה הנפילה שתבוא אחריו?

דברים אלה של המדרש מכוונים אותנו להבנה עמוקה של התהליכים העוברים על עם ישראל.

במעמד הר סיני התעלה עם ישראל למדרגות עליונות, וזכה לגילויים אלוקיים נשגבים ביותר, שהתאימו למעלת נשמתם, אך לא התאימו למדרגתם בפועל, בחיי המעשה.

למה הדבר דומה? לתינוק שזה עתה נולד. עד לפני זמן לא רב, היתה נשמתו שקועה בלימוד התורה כולה, וראתה מסוף העולם ועד סופו⁸. והנה נולד התינוק, ונשמתו, שנחצבה מעולמות עליונים ונמצאת במעלה עליונה, מופיעה בעולם הזה, בגופו של תינוק שאין לו בעולמו אלא אכילה ושינה.

זוהי נפילה קשה של הנשמה, הנובעת מהפער הגדול בין הנשמה הרוחנית ובין גופו של התינוק.

במעמד הר סיני היה עם ישראל בבחינת תינוק שזה עתה נולד. שואל המדרש: 'שמעון למיינוקא מה דהוא בעי?!', והתשובה: כן. ומדוע? כדי ללמדנו, שהנפילה לא באה מחמת חיסרון שהיה בעצמת הגילויים של מעמד הר סיני. אדרבה, הגילוי האלוקי היה בכל העוצמה, אך ישראל טרם היו ראויים לכך, ומשום כך באה הנפילה.

⁸ ראה נדה דף ל' עמוד ב'.

זהו עומק דברי המדרש שה' נענה לבקשתם של ישראל כדי 'שלא יהו אומרים אלו הראנו את כבודו ואת גדלו היינו מאמינים לו, ועכשיו שלא הראנו כבודו ואת גדלו אין אנו מאמינים לו'. הגילוי האלוקי העליון נעשה כדי ללמד שהחיסרון שגרם לנפילה אינו מצד הגילוי האלוקי, אלא מצד ישראל, שטרם היו ראויים לחיות לאור גילויים כה גדולים.

לאור דברים אלה, מובנים דבריו של ר' פנחס בשם ר' לוי. משה חשש לומר את בקשת ישראל, שכן הגילוי האלוקי העליון שישראל שאפו אליו, בא כתוצאה מחיסרון שהיה בישראל באותו זמן, וגילוי חסרונם של ישראל הוא דבר שמשה נכוה ממנו פעם אחת⁹, ולכן הוא חושש.

ישראל מבינים שבטחון האמונה תלוי ב'משפיע' - בעוצמת הגילויים ועליונותם. על כן רצו ישראל גילוי בלתי אמצעי, שלא על ידי שליח. אולם, מעמד הר סיני מלמדנו שאין האמונה תלויה אלא בנו, מצד ה'מקבל'. הגילויים הגדולים ביותר יורדים אל העולם ומתלבשים בלבוש מן העולם הזה. אין בידי האדם יכולת לראות דברים 'מעולם אחר'. על כן כל גילוי, עליון ככל שיהיה, מצטמצם לעוצמה היכולה להיכנס לכלי הקיבול של העולם הזה. נמצא, שהאמונה איננה תלויה בעוצמת הגילויים שרואה האדם. גודלה של האמונה וחוסנה הם כגודל רצוננו לגלותה בעומק הנשמה ובעומק המציאות.

וכאן הבן שואל, אם אין כח ביד המקבלים להכיל את הגילוי העליון, למה הוא בא, ומהי תועלתו? והתשובה: כיון שירד גילוי עליון אל העולם - כבר הטביע את רישומו במציאות. אין הוא אובד לגמרי מן העולם עם הנפילה הבאה בעקבותיו. נמצא הוא לעולם בעומק השאיפה של האדם, והוא מקור ביטחוננו הגמור בגילוי לעתיד לבוא בצורה עליונה ומלאה. הגילוי העליון של מעמד הר סיני לא אבד עם חטא העגל. בכל הדורות אנו שואפים ופועלים לשוב למדרגה זו מכח עבודתנו, שאז תהיה זו מדרגה נצחית וקיימת.

התשובה השניה המופיעה במדרש, בכיוון שונה, היא תשובתו של רשב"י: 'אמרו, רצוננו לראות כבוד מלכנו'. במכילתא שהוזכר לעיל מופיע הדבר בהרחבה:

דבר אחר, אמרו: רצוננו לראות את מלכנו, לא דומה שומע לרואה.
 'כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני'.

עד עתה, הבטיח ה' לעם שמיעה של דבר ה': "בעבור ישמע העם בדברי עמך", ולאחר הפסוק: "ויגד משה את דברי העם אל ה'", מופיע עניין הראיה: "ירד ה'".

⁹ המשל המובא במדרש: "דנכית ליה חייוא תבלא מדחיל ליה", רומז לאותות שהראה ה' למשה בשליחותו הראשונה לישראל, ובהם הפיכת המטה לנחש, שבזה רמז לו שראוי הוא ללקות על הוצאת שם רע על ישראל (ענין שמות רבה פרשה ג', י"ב).

לְעֵינַי כָּל הָעַם עַל הָרַ סִינַי". מכאן לומד רשב"י, שבקשת העם היתה לראות את מלכם, ולא להסתפק בשמיעת הדברים. ובקשת העם התמלאה: "וְכָל הָעַם רְאִים אֶת הַקּוֹלֶת...".

השמיעה מלמדת על ריחוק מסוים, שכן אדם יכול לשמוע גם על דברים הרחוקים ממנו. הראיה היא תוצאה של מפגש חי וקרוב, ומלמדת על גילוי הדברים הנראים. ראית כבוד המלך גדולה מן השמיעה על כבודו, שכן בראיה נפגשים עם הדברים בצורה גלויה וקרובה, בצורה חיה ולא מרוחקת. כך מבאר בעל ה"לשם"¹⁰:

...וביאור הענין הוא, כידוע הוא כי בחינת השגת כל דבר הוא עצם נקנה בכח המשיג, שקנוי אותו הכח בשכל המשיג ומתעצם ומתאחד מהות תכונת המושג בשכל המשיג ותופס אותו בשכלו ומתעצם עמו כמו שתופס אדם איזה דבר בידו. ולכן מכונה ההשגה בשם ראייה כי הוא כמו שרואה איזה דבר ומצייר אותו במוחו ויש בו ציור אותו הדבר בתוכו ובפנימיותו. וכשביקש משה רבינו ע"ה 'הָרְאֵנִי נָא אֶת כְּבוֹדְךָ', הנה לא היה כוונתו על הידיעה והלימוד לבד אלא גם על השגה והתפיסה, אשר הוא מכונה בשם ראייה כנזכר. אמנם השיב לו הקב"ה כי מה שאמרתי שמצאת חן בעיני ואדעך בשם, הנה הכוונה הוא רק על הידיעה אשר בדרך לימוד לבד שהוא רק מבחוץ ולא על ההשגה והראיה שהוא מבפנים, אמנם הידיעה אשר הוא רק בדרך לימוד לא אמנע ממך גם כל מה שהוא למעלה למעלה.

הידיעה והלימוד מתאימים לשמיעה, וזוהי תפיסה של הדבר ברמה פחותה מן הראיה. הראיה היא השגה וציור של הדבר עצמו. ישראל לא הסתפקו בשמיעה, אלא בקשו לראות את מלכם, להשיג את הדברים בצורה מלאה ושלמה.¹¹

¹⁰ ספר הדעייה, חלק א', דרוש ה', סימן ז', אות ח'.

¹¹ עוד בענין ראייה ושמיעה עיין ב"קול הנבואה" עמוד נ"ט והלאה. ועיין בדברינו בספרו של הרב ויצמן על המועדים "משוש הארץ" עמוד רל"א.